

บทที่ 5

สรุปและอภิปรายผล

สรุปการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (quasi-experimental research designs) เพื่อศึกษาถึงผลการสอนบิดาต่อการรับรู้บทบาทของบิดาและการมีส่วนร่วมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตร กลุ่มตัวอย่างเป็นบิดาที่มีบุตรคนแรกและมาเยี่ยมมารดาและบุตรในระยะหลังคลอด ณ ตึกสูติกรรมหลังคลอด ของโรงพยาบาลศูนย์ราชบุรี และ โรงพยาบาลแม่และเด็ก ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพเขต 4 จังหวัดราชบุรี จำนวน 58 ราย เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) และแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม โดยให้บิดาที่ภรรยาคลอดบุตรระหว่างเดือน พฤษภาคมถึงเดือนกรกฎาคม จำนวน 30 รายแรก เป็นบิดากลุ่มควบคุม และบิดาจำนวน 28 รายหลัง เป็นบิดากลุ่มทดลอง ผู้วิจัยเริ่มเก็บข้อมูลในกลุ่มควบคุมก่อนจนครบ 30 รายเพื่อป้องกันการปนเปื้อนระหว่างกลุ่มตัวอย่าง หลังจากนั้นจึงเก็บข้อมูลในกลุ่มทดลองจนครบตามจำนวน ประเมินการรับรู้บทบาทของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรเมื่อบิดามาเยี่ยมบุตรในวันที่ 1 หลังคลอด ซึ่งประเมินโดยใช้แบบสอบถามการรับรู้บทบาทของบิดาในการเลี้ยงดูบุตร โดยในกลุ่มทดลองให้ตอบแบบสอบถามก่อนการทดลอง แล้วหลังจากนั้นกลุ่มทดลองจะได้รับการสอนจากผู้วิจัย ส่วนบิดาในกลุ่มควบคุมหลังจากตอบแบบสอบถามแล้วจะไม่ได้ได้รับการสอนจากผู้วิจัย จากนั้นอีก 1 เดือน ผู้วิจัยจึงประเมินการมีส่วนร่วมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตร โดยการส่งแบบสอบถามไปทางไปรษณีย์เพื่อสอบถามการมีส่วนร่วมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรในช่วง 1 เดือนที่ผ่านมาทั้งในบิดากลุ่มทดลองและบิดากลุ่มควบคุม เมื่อได้รับแบบสอบถามคืนจนครบตามจำนวนแล้วจึงนำมาวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง โดยการแจกแจงความถี่และจำนวนร้อยละ ทดสอบผลต่างของคะแนนเฉลี่ยการรับรู้บทบาทของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรระหว่างบิดากลุ่มที่ได้รับการสอนและกลุ่มบิดาที่ไม่ได้รับการสอน และทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของคะแนนการมีส่วนร่วมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรระหว่างบิดากลุ่มที่ได้รับการสอนและกลุ่มบิดาที่ไม่ได้รับการสอน โดยใช้สถิติทดสอบ t-test for independent sample

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. บิดากลุ่มที่ได้รับการสอนมีผลต่างของคะแนนเฉลี่ยของการรับรู้บทบาทของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรสูงกว่ากลุ่มบิดาที่ไม่ได้รับการสอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. บิดากลุ่มที่ได้รับการสอนมีคะแนนเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรสูงกว่ากลุ่มบิดาที่ไม่ได้รับการสอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

การวิจัยนี้เป็นมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงผลการสอนบิดาต่อการรับรู้บทบาทของบิดา และการมีส่วนร่วมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตร ผลการวิจัยแยกอภิปรายตามสมมติฐาน ได้ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 การรับรู้บทบาทของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรในบิดากลุ่มที่ได้รับการสอนสูงกว่ากลุ่มบิดาที่ไม่ได้รับการสอน

จากการศึกษาพบว่า บิดากลุ่มที่ได้รับการสอนมีผลต่างของคะแนนเฉลี่ยการรับรู้บทบาทของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรสูงกว่าบิดากลุ่มที่ไม่ได้รับการสอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน แสดงว่า วิธีการสอนของผู้วิจัยทำให้บิดากลุ่มที่ได้รับการสอนมีการรับรู้บทบาทการเป็นบิดาดีกว่ากลุ่มบิดาที่ไม่ได้รับการสอน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการสอนในครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกวิธีการสอนที่เหมาะสมกับการรับรู้ของบิดา โดยใช้การสอนแบบบรรยายและสาธิตเป็นรายบุคคล แต่เปิดโอกาสให้มารดามีส่วนร่วมรับฟังการสอนด้วย ซึ่งจะทำให้เป็นบรรยากาศที่เป็นกันเองเหมาะกับการเรียนรู้ มีการใช้สื่อประกอบการสอน ที่จะทำให้บิดามีความสะดวกในการรับรู้และทำความเข้าใจกับเนื้อหา และขณะดำเนินการสอนบิดามารดาจะพูดคุย ชักถามและได้ฝึกปฏิบัติหลังการสอน ซึ่งการใช้สื่อประกอบการ การถาม-การตอบ เหล่านี้จะทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนมากยิ่งขึ้นทั้งยังเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ให้มากขึ้นด้วย (สมคิด อิศระวัฒน์, 2543, หน้า 134) ซึ่งตรงกับทฤษฎีการเรียนรู้ของฮุสและโบวดิทช์ (Huse & Bowditch, 1973, p. 94) ที่กล่าวว่า บุคคลแต่ละคนเป็นเสมือนระบบชนิดหนึ่งที่สามารถรับข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ซึ่งเข้ามาสู่ตนโดยผ่านประสาทสัมผัส ได้แก่ การเห็น การได้ยิน การสัมผัส การชิมและการดม จากนั้นข้อมูลที่เข้ามาจะได้รับการจัดระบบและกลายมาเป็นสิ่งที่รับรู้ โดยสามารถตอบสนองเป็นการกระทำ ความนึกคิด และแนวคิดได้ ซึ่งการสอนโดยการสาธิตและให้บิดาฝึกปฏิบัตินั้นจะเป็นการเรียนรู้แบบลึก(deep learning) (สมคิด อิศระวัฒน์, 2543, หน้า 137) เพราะการฝึกปฏิบัติเป็นการเรียนรู้ในการทำสิ่งต่างๆโดยอาศัยความคิดรวบยอด ความคิด ทักษะ เป็นลักษณะการลองผิดลองถูก โดยผู้เรียนจะต้องเป็นผู้กระทำเอง เพื่อให้เกิดพฤติกรรมใหม่

จากการสอนครั้งนี้ผู้วิจัยพบว่าระหว่างการสอน บิดาในกลุ่มทดลอง มีความสนใจและมีส่วนร่วมในการสอนเป็นอย่างดี เมื่อผู้วิจัยซักถามก็จะร่วมแสดงความคิดเห็นจึงทำให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน เป็นผลให้บิดาที่เข้ารับฟังการสอนได้รับข้อมูลและความรู้ที่ถูกต้อง ประกอบกับหลังการสอนผู้วิจัยได้มอบ “คู่มือคุณพ่อมือใหม่ใส่ใจลูกน้อย” ให้กับบิดา

กลุ่มทดลองนำไปศึกษาด้วยตนเอง ซึ่งการมอบ “คู่มือคุณพ่อมือใหม่ใส่ใจลูกน้อย” นั้นเป็นการกระตุ้นบิดาให้มีการศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมเพราะเมื่อบิดาเกิดความสงสัยก็สามารถศึกษาจากการอ่านคู่มือได้ตลอดเวลา และจากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่าเมื่อมอบ “คู่มือคุณพ่อมือใหม่ใส่ใจลูกน้อย” ให้แก่บิดาแล้ว บิดาได้นำมาอ่านทบทวนหลังจากที่สิ้นสุดการสอน และ “คู่มือคุณพ่อมือใหม่ใส่ใจลูกน้อย” ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีภาพประกอบคำบรรยาย ซึ่งง่ายต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีเนื้อหาที่เหมาะสม สะดวกต่อการนำไปศึกษาและเป็นสื่อช่วยกระตุ้นการเรียนรู้ของบิดาได้เป็นอย่างดี จนเป็นผลให้บิดากลุ่มทดลองมีการรับรู้บทบาทของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรดีกว่ากลุ่มบิดาที่ไม่ได้รับการสอน

อย่างไรก็ตามผลการศึกษครั้งนี้ พบว่าคะแนนเฉลี่ยของการรับรู้บทบาทของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรของบิดากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มีคะแนนเฉลี่ยของการรับรู้หลังการทดลองเพิ่มขึ้นทั้งสองกลุ่ม โดยในบิดากลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับการสอนแต่มีคะแนนเฉลี่ยของการรับรู้บทบาทการเป็นบิดาเพิ่มขึ้นนั้นอาจเนื่องมาจากเมื่อบิดากลุ่มนี้กลับไปอยู่ที่บ้านอาจจะมีการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองเพิ่มเติม โดยการซักถาม พูดคุยกับผู้มีประสบการณ์ เช่น บิดามารดา ญาติพี่น้อง หรือเพื่อน ๆ และศึกษาจากสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือ รายการวิทยุและโทรทัศน์ ฯลฯ ซึ่งในส่วนนี้ผู้วิจัยไม่สามารถที่จะควบคุมได้ แต่เมื่อเปรียบเทียบผลต่างของคะแนนรวมเฉลี่ย พบว่ากลุ่มบิดาที่ได้รับการสอนมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มบิดาที่ไม่ได้รับการสอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สมมติฐานที่ 2 บิดากลุ่มที่ได้รับการสอนมีคะแนนเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรสูงกว่ากลุ่มบิดาที่ไม่ได้รับการสอน

จากการศึกษาพบว่า บิดากลุ่มที่ได้รับการสอนมีคะแนนเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรสูงกว่ากลุ่มบิดาที่ไม่ได้รับการสอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่าการสอนของผู้วิจัยทำให้บิดากลุ่มที่ได้รับการสอนมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูทารกดีกว่ากลุ่มบิดาที่ไม่ได้รับการสอน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยมีวิธีการสอนโดยให้มารดาเข้ามามีส่วนร่วมในการรับฟังพร้อมกับบิดาและทำการสอนเป็นรายเดี่ยวข้างเตียงมารดา โดยยึดหลักการพยาบาลมารดาและทารกที่เน้นครอบครัวเป็นศูนย์กลาง คือ การส่งเสริมการมีสุขภาพดีและความปลอดภัยแก่มารดาและทารกและส่งเสริมภารกิจของบิดา มารดา ทารก และสมาชิกในครอบครัว โดยการสอนทักษะและวิธีการเลี้ยงดูบุตรและการเป็นบิดามารดา ให้ทั้งบิดามารดา เพื่อบิดามารดาจะได้มีความเชื่อมั่นในความสามารถเลี้ยงดูบุตร (อุษา เชื้อหอม, 2541, หน้า 32-33) ผู้วิจัยได้เลือกวิธีการสอนแบบบรรยายประกอบการสาธิต ในเรื่อง การอุ้มทารกในท่าต่าง ๆ การอาบน้ำทารก และการเปลี่ยนผ้าอ้อมเมื่อทารกขับถ่าย พร้อมทั้งให้บิดาได้ฝึกปฏิบัติหลังจากการสาธิตแล้ว โดยมีมารดาคอยให้กำลังใจและให้ความช่วยเหลือร่วมกับผู้วิจัย ซึ่งวิธีการสอนแบบสาธิตนี้เป็นวิธีการ

ให้ความรู้โดยเสนอความรู้ ข้อเท็จจริง หลักการ แนวทางปฏิบัติหรือกระบวนการทำที่ถูกต้อง โดยมีอุปกรณ์ประกอบการสาธิต มีการอธิบายให้เหตุผลประกอบการสาธิตที่ทำให้มองเห็นกระบวนการกระทำที่แน่นอนช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในกิจกรรมที่เรียนได้อย่างชัดเจน และ การสาธิตยังช่วยไม่ให้ผู้เรียนสับสน ยุ่งยาก และได้เรียนรู้ตามขั้นตอน ง่ายต่อการเข้าใจ การสาธิตนั้นทำให้บทเรียนน่าสนใจ น่าเชื่อถือ เกิดความประทับใจ ไม่ลืม และสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง (สุริย์จันทร์โมรี, 2527, หน้า 196) การฝึกปฏิบัติเป็นการเรียนรู้ในการทำสิ่งต่างๆ โดยอาศัยความคิดรวบยอด ความคิดทัศนคติ เป็นลักษณะการลองผิดลองถูก โดยผู้เรียนต้องเป็นผู้กระทำเอง เพื่อให้เกิดพฤติกรรมใหม่ ในการที่จะทำให้นักคิดเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้นต้องมีส่วนประกอบ คือ ความรู้ซึ่งถือเป็นส่วนสำคัญในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (สุริย์ จันทร์โมลี, 2527, หน้า 196) และจากการฝึกปฏิบัติเป็นการเรียนรู้ในการทำสิ่งต่าง ๆ โดยอาศัยความคิดรวบยอด ความคิดทัศนคติ เป็นลักษณะการลองผิดลองถูก โดยผู้เรียนจะต้องเป็นผู้กระทำเอง เพื่อให้เกิดพฤติกรรมใหม่ ในการที่จะทำให้นักคิดเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้นต้องมีส่วนประกอบ คือ ความรู้เป็นส่วนสำคัญในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การปฏิบัติหรือการได้ฝึกปฏิบัติอย่างเหมาะสมเป็นปัจจัยในสภาพการเรียนรู้ ถ้าต้องการให้การเรียนรู้นั้นกลายเป็นนิสัยต้องให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ โดยสามารถเขียนสรุปเป็นขั้นตอนได้ ดังนี้ (สมคิด อิศระวัฒน์, 2543, หน้า 137)

การรับรู้ → สนใจ → ไตร่ตรอง → ทดลอง → ปฏิบัติจนเป็นนิสัย

จากการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยพบว่า ระหว่างการสอนบิณฑาคารมีความสนใจ ตั้งใจ และซักถามผู้วิจัยเมื่อไม่เข้าใจหรือมีข้อสงสัย และเมื่อผู้วิจัยได้ให้บิณฑาคารฝึกปฏิบัติหลังจากที่สาธิตแล้ว พบว่าในครั้งแรกที่บิณฑาคารนั้น บิณฑาคารส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยมีความมั่นใจในการทำการอุ้มให้บุตรนอน โดยอุ้มพาดบ่าแต่เมื่อผู้วิจัยให้คำแนะนำและให้กำลังใจบิณฑาคารสามารถอุ้มบุตรได้ดีและมั่นใจขึ้น ส่วนการอาบน้ำทารกนั้นบิณฑาคารสามารถอาบน้ำทารกได้โดยมีมารดาคอยให้ความช่วยเหลือและผู้วิจัยดูแลอย่างใกล้ชิด บิณฑาคาร 2 รายไม่สามารถอาบน้ำทารกได้หลังการสาธิต ผู้วิจัยจึงตัดบิณฑาคารทั้ง 2 รายออกจากการทดลอง เมื่อทารกมีอายุ 1 เดือนผู้วิจัยประเมินการมีส่วนร่วมของบิณฑาคารในการเลี้ยงดูทารกทั้งในบิณฑาคารที่ได้รับการสอนและบิณฑาคารที่ไม่ได้รับการสอน พบว่า บิณฑาคารที่ได้รับการสอนมีคะแนนเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมของบิณฑาคารในการเลี้ยงดูทารกดีกว่าบิณฑาคารที่ไม่ได้รับการสอนในทุกด้าน โดยคะแนนรวมเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตรบิณฑาคารกลุ่มทดลองมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตรอยู่ในระดับสูง ส่วนบิณฑาคารกลุ่มควบคุมมีคะแนนรวมเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตรอยู่ในระดับปานกลาง ดังเช่นการศึกษาของดังเช่นการศึกษาของ สุดาพร

วิจารณ์ (2538) ที่พบว่า โปรแกรมสุขศึกษาสามารถทำให้บิดากลุ่มทดลองมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพทารกดีกว่าก่อนเข้ารับโปรแกรมสุขศึกษา

จากการศึกษาครั้งนี้สรุปได้ว่าการสอนบิดาในเรื่องของการรับรู้บทบาทการเป็นบิดาและวิธีการเลี้ยงดูทารกในบิดาที่มีบุตรคนแรกนั้นเป็นสิ่งสำคัญเพราะจะช่วยทำให้บิดามีการรับรู้บทบาทที่ถูกต้องและสามารถปฏิบัติตามบทบาทได้อย่างเหมาะสม ควรสอนเมื่อบิดามีความพร้อมและให้บิดาได้มีส่วนร่วมในการสอนมากที่สุด ซึ่งการสอนแบบสาธิตและพร้อมทั้งให้บิดาได้ฝึกปฏิบัติจะทำให้บิดาเกิดการเรียนรู้แบบลึก (deep Learning) (สมคิด อิศระวิวัฒน์, 2543, หน้า 137) จะมีผลต่อการปฏิบัติและการมีส่วนร่วมของบิดาในการช่วยมารดาเลี้ยงดูบุตรต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ฝ่ายบริหารควรเห็นความสำคัญในบทบาทของบิดาเกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุตรในระยะหลังคลอด ซึ่งอาจจะมีการให้ความรู้โดยการสอนและสาธิตเป็นรายกลุ่มในเรื่องของวิธีการเลี้ยงดูบุตรเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ระหว่างครอบครัวแต่ละครอบครัวพร้อมทั้งมีการให้ฝึกปฏิบัติหลังการสาธิตเพื่อที่จะให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

1.2 พยาบาลประจำตึกหลังคลอดควรเปิดโอกาสให้บิดามารดาได้เรียนรู้ร่วมกันในเรื่องของวิธีการเลี้ยงดูบุตร โดยอาจจะจัดให้มีโปรแกรมการสอนบิดามารดาในแต่ละวันที่พักอยู่ที่ตึกหลังคลอด พร้อมทั้งเป็นที่ปรึกษาและตอบปัญหาเกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุตรให้แก่บิดามารดา

1.3 ควรมีการจัดทำคู่มือหรือเอกสารเกี่ยวกับวิธีการเลี้ยงดูบุตรแจกให้กับบิดามารดาที่มาคลอดบุตรเพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาด้วยตนเองได้ตลอดเวลา โดยมีเนื้อหาที่ง่ายต่อความเข้าใจพร้อมทั้งมีรูปภาพประกอบ

1.4 ควรมีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นถึงความสำคัญของบิดาและการมีส่วนร่วมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตร โดยเฉพาะในระยะครอบครัวเริ่มมีบุตร อาจจะมีการจัดเอกสารเผยแพร่เรื่องบทบาทของบิดา หรือจัดนิทรรศการที่เน้นความสำคัญของบิดาเพื่อเป็นการส่งเสริมบทบาทของบิดาให้มากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ในการทำวิจัยครั้งต่อไปควรใช้การสุ่มตัวอย่างเพื่อเป็นการป้องกันการเกิดความลำเอียงของกลุ่มตัวอย่าง

2.2 ควรจัดรูปแบบการสอนเป็นแบบอภิปรายกลุ่มแต่ยังคงให้บิดามารดาได้มีส่วนร่วมกัน เพราะการสอนแบบอภิปรายกลุ่มจะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์

ระหว่างกลุ่มตัวอย่าง กระบวนการสอนไม่ยุ่งยากซับซ้อน ใช้เวลาในการสอนไม่มากนักและทำให้มีเวลาสำหรับการสอนและฝึกปฏิบัติในเนื้อหาที่ยากได้มากขึ้น

2.3 ควรมีติดตามประเมินการมีส่วนร่วมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรโดยการเยี่ยมบ้าน และสังเกตการมีส่วนร่วมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรเพื่อเป็นการประเมินการปฏิบัติตามความเป็นจริงที่ได้พบเห็นขณะเยี่ยมบ้าน

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University